

De eresabel van luitenant Watrin, alsmede enige opmerkingen over de officiële eresabels van de modellen 1855, 1861 en 1895

In 1983 verwierf het Legermuseum een hoogst zeldzaam en ook belangrijk object, n.l. een eresabel van het model 1895 uitgereikt bij K.B. van 10 april 1905 nr. 75 aan de eerste luitenant der marechaussee George Felix Bernard Watrin, vanwege diens beleid gedurende de tocht naar de Gajo- en Alaslanden in Atjeh van februari tot juli 1904. Alvorens in te gaan op de militaire loopbaan van Watrin en een beschrijving van het aan hem vereerde wapen te geven, wil ik eerst iets uitleggen over het hoe en waarom van het ontwerp der in de 19e eeuw voor de Nederlandse strijdkrachten vastgestelde modellen van eresabels.

Begripsomschrijving

Het begrip eresabel is zeer complex. In de wandeling wordt daaronder verstaan elk van een gevest voorzien blank wapen - hetzij zwaard, degen, sabel, dolk of mes - dat om een bepaalde reden - doorgaans als blijk van erkenning- met enig ceremonieel aan iemand wordt uitgereikt. Meestal is een eresabel op enigerlei wijze uniek gemaakt.

Dat kan zijn door een bijzondere constructie waarin opvallende en/of kostbare materialen of speciale arbeidstechnieken zijn verwerkt. Het kan ook zijn door de bijzondere vorm of uitvoering welke men het wapen heeft gegeven. Voorts is in praktisch alle gevallen de eresabel voorzien van een opschrift. Dat kan betrekking hebben op de gever, op de ontvanger, op de datum en op de reden van verering. De datum heeft soms betrekking op het tijdstip van de aanbidding, maar geeft soms ook het tijdstip van de gebeurtenissen aan naar aanleiding waarvan het wapen werd uitgereikt. In enkele gevallen komen ook vermeldingen van beide tijdstippen voor.

Er zijn eresabels welke aan al deze criteria voldoen, er zijn er ook welke er slechts één of een paar van hebben. Maar alle hebben ze gemeen dat zij als geschenk aan één bepaalde persoon zijn uitgereikt, als achting, erkenning of dank voor diens verrichte prestatie, soms ook alleen als blijk van vriendschap of herinnering, en dat dat bijzondere op de een of andere manier aan het wapen te zien is. Een definitie van het begrip `eresabel' zal in ieder geval deze criteria moeten bevatten.

De eresabel wapenkundig bezien

Het wapenkundig facet van de eresabel krijgt naar mijn smaak in allerlei collecties nog veel te weinig aandacht. In museale exposities luiden de onderschriften meestal: `Eresabel uitgereikt door (. . .) aan (. . .) ter gelegenheid van (. . .)' enz. Daarbij worden dan namen en gebeurtenissen opgesomd waarvan op zijn best de herinnering is vervaagd of die, op zijn slechtst gezegd, totaal onbekend zijn. Hier heeft het unieke, het persoons of gebeurtenisgebundene de grootste nadruk gekregen en wordt aan de eresabel als wapen nauwelijks aandacht geschonken.

Wat wil dat zeggen, wapenkundig beschouwen? Het betekent dat wij het object in de eerste plaats als een element willen zien in de ontwikkeling van dat type wapens in het algemeen. Alleen het feit al dat de meeste eresabels precies gedateerd zijn, is van groot belang bij de identificatie van types, vormen, stijlen en technische toepassingen van soortgelijke blanke wapens uit hetzelfde tijdvak. Naarmate de datum van een bepaald stuk verder achter ons ligt en de kennis omtrent de personen en gebeurtenissen geen gemeengoed meer is, zal het wapenkundig facet van een eresabel zich als het ware vanzelf opdienen en het verschijnsel is daarmee belangrijker geworden dan de aanleiding ertoe.

Natuurlijk kunnen er voor een museum andere redenen bestaan om tóch de aanleiding toe te lichten. Daar is op zichzelf niets tegen, mits die toelichting voortvloeit uit de behoefte voortkomend uit het draaiboek van de expositie, m.a.w. uit het historische verhaal dat men de bezoeker aan de hand van het tentoongestelde object wil vertellen.

Wanneer de conservator, in de 'petite histoire' duikend, moeite doet de krijgsverrichtingen bij een obscuur Indonesisch dorp of bij een vergeten fortje in de Zeeuwse wateren te onderzoeken en te evalueren, zullen het verloop en de achtergrond van een bepaalde actie wel degelijk een boeiend verhaal kunnen opleveren. De evaluatie kan helpen een bepaalde indruk van het grotere tijdsgebeuren waarin de actie plaatsvond, te verkrijgen, soms zelfs een bepaalde heersende historische interpretatie wijzigen.

Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de op de wapens voorkomende namen van thans totaal onbekende personen. Bij roemruchte namen en gebeurtenissen uit onze geschiedenis wordt het natuurlijk iets anders. Daar is de associatieve functie veel sterker. Tromp, De Ruyter, Van Heutz, Waterloo, de Citadel van Antwerpen, Atjeh enzovoort dringen zich als geschiedkundige begrippen zo op, dat zij de wapenkundige appreciatie van het object naar de achtergrond kunnen verplaatsen.

Niettemin zou ik willen bepleiten om ook en vooral in zulke gevallen het laatstgenoemde aspect te bestuderen.

Het ontwerp der militaire eresabels

Een interessant criterium bij aan militairen uitgereikte eresabels was dat deze in de regel door de begiftigde bij diens uniform moesten kunnen worden gedragen; per slot van rekening was de eresabel een onderscheiding. Bij de steeds nauwkeuriger wordende omschrijving van bepaalde vaste sabelmodellen sedert de tweede helft der achttiende eeuw, maar vooral door het sinds het midden der negentiende eeuw steeds strenger wordende toezicht van de autoriteiten op het dragen van het voorgeschreven blanke wapen, was het gewenst dat de eresabels qua uiterlijk zoveel mogelijk op de bestaande modelwapens leken. Het is nuttig zich te realiseren, dat de genoemde tendens zich ook bij het verschijningsbeeld van het uniform voordeed, ten aanzien waarvan de voorschriften steeds strenger werden nageleefd. Het uiterlijk van de bij dat uniform gedragen wapens hield daarmee gelijke tred.

De paradox is nu, dat uitgerekend de wens om uniformiteit in de officieel uitgereikte eresabels te verkrijgen, tot een reeks van dergelijke wapens leidde, welke qua ontwerp en uitvoering juist behoorlijk veel van de model-blanke wapens afweken: de in 1855 officieel ingevoerde eresabel van model en zijn opvolgers. 'De (eere)sabel was toen . . . zooveel mogelijk in vorm gelijk aan de model Infanterie- of Cavalerie-sabel, zoodat zij in dienst ook gedragen kon worden'. Ondanks deze bewering van Bax (zie literatuuropgave) kan de conclusie niet anders luiden dan dat de autoriteiten de officieel ingestelde eresabel wel degelijk een apart en afwijkend uiterlijk hebben willen geven. Dat men daarbij overdaad niet uit de weg ging, mag

blijken uit de zeer zwaar uitgevoerde leeuwepkopgevesten, welke naar de midden-negentiende-eeuwse smaak kwistig voorzien waren van woeste krullen en lofwerk.

Nu valt over smaak niet te twisten - of juist wèl; wij mogen trouwens in een vroeger tijdvak als mooi en passend beschouwde vormgeving en ornamentiek niet volgens onze hedendaagse esthetische normen beoordelen. De Nederlandse militaire eresabels van model steken bovendien qua verschijning vaak zelfs nog ietwat bescheiden af bij hetgeen op dat gebied toentertijd in het buitenland, met name in de Verenigde Staten, werd geproduceerd. De vele 'Rich Presentation Swords' in de bekende catalogus van Schuyler, Hartley & Graham uit 1864 (zie litt.opgave) getuigen ervan.

De eresabels en -degenen uit het tijdvak vóór 1855 zijn in het algemeen veel evenwichtiger van ontwerp - uitzonderingen daargelaten - omdat enerzijds van populaire blanke wapens, anderzijds van voorgeschreven militaire modellen werd uitgegaan. Wat de eerstgenoemde groep betreft, valt in de eerste helft der 19e eeuw de voorliefde op voor Turkse sabels, 'mamelukkensabels' genoemd, welke gezien hun decoratieve eigenschappen trouwens ook als buitenmodelwapens in praktisch alle andere landen werden getolereerd.

De feitelijke aanleiding tot het ontwerpen van de eresabels van model was de behoefte om personen die de Militaire Willemsorde reeds bezaten, maar die zich wederom door exceptionele daden van beleid en grote dapperheid hadden onderscheiden, opnieuw officieel te kunnen belonen. Deze behoefte deed zich vooral voelen bij het belonen van officieren van het Indische Leger (de benaming K.N.I.L. dateert formeel pas van 1948) voor die daden welke nog nèt niet volledig voldeden aan de eis om tot een hogere klasse in de M. W.O. te worden bevorderd, terwijl uitreiking van een erekruis of een daartoe behorende gesp, of bevordering in een hogere militaire rang een te lage dan wel een te dure beloning was. Dit hiaat kon nu worden opgevuld door de invoering van een eresabel als blijk van koninklijke goedkeuring, waarmee de genoemde daden sinds 1855 niet langer onbeloond bleven.

De officiële modellen

Officieel zijn er drie modellen ingevoerd geweest, n.l. die van 1855, 1861 en van 1895. Het Legermuseum bezit daarvan één exemplaar van de M. 1895 (Watrin's sabel. Op het tijdstip dat de gegevens voor dit artikel werden verzameld, was door het museum aan dit object nog geen inventarisnummer toegekend). Verder zijn er nog drie exemplaren van het model 1861; van de M. 1855 is niets voorhanden.

Helaas zou in dit stadium van het onderzoek naar de eresabels, het bestuderen van de andere modellen in wapenkundige zin veel te ver voeren, bovendien zijn door mij nog te weinig exemplaren op de hand bekeken. Niettemin acht ik het nuttig om hieronder een voorlopige opsomming te geven van alle bekende modellen. Dat blijken er veel meer dan drie te zijn! Tenslotte moet ik er nog op wijzen dat de door mij gehanteerde type-aanduidingen M.1855 enzovoort niet officieel zijn, maar opgevat moeten worden als een voorstel van mij aan verzamelaars, onderzoekers en conservatoren om een wapenkundig verantwoorde differentiatie aan te brengen en de verschillende modellen wat minder moeizaam te hoeven omschrijven.

M.1855 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER

Herkomst: Dit is het eerste ontwerp, dat volgens Bax (op. cit.) '... zooveel mogelijk in vorm gelijk aan het model Infanterie- of Cavaleriesabel' was. Inderdaad kan men, indien men goed kijkt, een verre verwantschap met de Infanterie-officierssabel M.1852 vaststellen, maar in het

geheel niet met de destijds vigerende cavaleriesabel, n.l. de M.1845. Feitelijk is de eresabel M.1855 een totaal nieuw ontwerp. Hij werd ingevoerd bij Koninklijk Kabinetsrescript van 17 januari 1855 Litt. V. De eerste toekenning van een exemplaar geschiedde bij K.B. van 5 nov. 1856 aan Luitenant-kolonel B. F. J. H. Le Bron de Vexela. Dat wapen bevindt zich thans in het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden.

Gevest: Verguld messing, horizontaal geribbelde, zwarte hoornen greep met een verguld ruggestuk (greepkap). Zware, over de top van greep en ruggestuk gestulpte leeuwepkop met open muil. Zeer zware voorbeugel overgaand in een pareerstang met omgekrulde eindknop. Uit de voorbeugel ontspringt onderaan een zijbeugel in de vorm van een lauwertak; deze buigt omlaag, daarna weer omhoog en sluit aan op de pareerstang, vlak voor de eindknop. In het midden van de zijbeugel is een gestante zilveren koningskroon d.m.v. een omgebogen niet aangebracht, een weinig elegante methode van bevestigen.

Kling: Licht gebogen, wigvormig van doorsnede, met platte rug en op elke zijde een brede geul. Druk versierd met lofwerk in hoogrelief en aan de buitenzijde met het opschrift: Koninklijk eereblijk voor betoonde dapperheid.

Volgens Bax is deze tekst 'al dan niet verguld' op de klingen waarneembaar en hij vervolgt met een beschrijving van de schede, welke voor de infanterie-versie van Berlijns zilver en voor de cavalerie-versie van gepolijst staal is, versierd met banden en ringen van verguld koper.

M.1859 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN DE KONINKLIJKE MARINE Herkomst.' In 1859 werd het eerste voor een zeeofficier bestemde exemplaar van de eresabel M.1855 uitgebracht. Dat gebeurde bij K.B. van 8 feb. nr. 64 aan Luitenant ter zee der tweede klasse P. Roodzant. Uit de hierna volgende beschrijving kan men afleiden dat het hier om een ander, nieuw model gaat.

Gevest: precies gelijk aan de M.1855, alleen is de greep van ivoor; de groeven ervan zijn niet ingelegd met draad, voor zover ik althans kan beoordelen aan twee mij bekende exemplaren, één in het Scheepvaart Museum, de andere in het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden.

Kling: Licht gebogen en voorzien van een cilindrische zgn. ronde rug, met onderaan een nogal uitstekend zgn. rugscherp. Deze klingconstructie treft men aan op alle Nederlandse marineofficierssabels sedert 1843. Klingversiering en -beteksting geheel gelijk aan de M.1855.

Schede: zwart leer, met drie geciseleerde banden van verguld messing, de bovenband voorzien van een gekroond, staand, klaar anker, d.w.z. een anker zonder touw. Het embleem van de Koninklijke marine heeft dit touw wel en dan spreekt men van een onklaar anker.

M.1861 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER
Herkomst: Het tweede ontwerp van de eresabel voor het Indische leger was officieel een wijziging van de M.1855, maar was in feite weer een geheel nieuwe sabel. De wijziging werd ingevoerd bij K.B. van 7 nov. 1861 nr. 50, en de eerste toekenning geschiedde bij K.B. van 4 dec. 1861 nr. 151 aan Kapitein K. F. Schultze. Deze sabel, inderdaad het allereerste exemplaar van dit nieuwe model, bevindt zich in de collectie van H. L. Visser in Wassenaar. Over de reden tot invoering schrijft Bax: 'In de praktijk was het gevest gebleken te groot en te zwaar te zijn, waardoor het zwaartepunt te hoog lag en het dragen der sabel daardoor [sic]

bezwaren opleverde'. Ik zal de verdere beschrijving van het nieuwe model door Bax laten voor wat zij is, maar niet zonder vermelding van zijn mededeling dat het gevest minder zwaar van bouw werd gemaakt en dat de kling is verzwaard.

Gevest: verguld messing. De greep is slanker en heeft meer ribbels dan die van de M.1855. De leeuwepkop bovenop is veel kleiner geworden en van boven ietwat puntvormiger. Wèl maakt de leeuwepkop nog steeds de indruk van een over de greep annex ruggestuk geschoven toevoeging. De voorbeugel maakt een veel ruimere bocht dan op het vroegere model en heeft een afsplitsing van twee extra beugels in plaats van één. Eén beugel, een zgn. zijring, bestaat uit grote ajourgewerkte krullen en loopt horizontaal en parallel aan de pareerstang om daarop achteraan weer aansluiting te vinden. De andere beugel bestaat uit twee gebundelde lauwertakken, hij zakt heel diep naar onderen door en loopt daarna weer op om aan te sluiten op de pareerstang. Tussen deze beugels is precies opzij van de kling een embleem aangebracht - de rammelende zit ervan komt door de primitieve bevestiging van een omgebogen niet, net als op de M.1855 - bestaande uit een krans van lauwertakken (verguld) rond een gekroonde W van gestanst zilver.

Kling: in vorm gelijk aan de M.1855. Druk versierd in reliëf met lofwerk aangevuld met de volgende teksten: (buitenzijde) Koning Willem III I voor betoonde dapperheid en (keerzijde) naam en rang van de recipiënt / naam en datum van de gebeurtenis welke de aanleiding tot de verering vormde. Uit onderzochte exemplaren blijkt dat er nogal wat verschillen in lettertype kunnen optreden. De letters zijn verguld en op een geblauwde ondergrond geplaatst.

Schede: De door mij geïnspecteerde exemplaren hadden schedes van Berlijns zilver. Het materiaal van de beugels en de draagringsen kan verschillen, evenals de uitvoering van de bovenste beugel. Het is mij niet bekend of er, evenals bij de M.1855, ook gepolijst stalen schedes bestonden voor cavalerieofficieren; de lijst van recipiënten zoals door Bax gegeven vermeldt tussen de jaren 1861 en 1895 (het jaar van invoering van het derde hoofdmodel) geen enkele cavalierist.

M.1864 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN DE KONINKLIJKE MARINE

In 1864 werd het eerste exemplaar van de marine-uitvoering van de M.1861 uitgereikt. Het blijkt een totaal nieuw ontwerp te zijn, dat behoorlijk afwijkt van zijn voorbeeld. De eerste persoon die met de nieuwe eresabel werd begiftigd was Luitenant ter zee der tweede klasse Jhr. A. F. Meyer, bij K.B. van 26 jan. 1864 nr. 61.

Herkomst: afgeleid van de M.1861.

Gevest: geheel gemonteerd in verguld messing. De greep en de leeuwepkop zijn gelijk aan de M.1861, alleen is de eerstgenoemde van ivoor en ingelegd met verguld messing- of gouddraad. De voorbeugel en het ruggestuk zijn zwaarder uitgevoerd dan die van de M.1861 en ook rijker versierd. Het belangrijkste verschil echter zijn de zijbeugels welke hier niet tot onder het niveau van de pareerstang zakken, doch naar boven buigen, zodat a.h.w. een korf, net als bij de standaard-marineofficierssabel, wordt gevormd. Het zilveren, gekroonde-W-embleem is identiek aan dat op het gevest van de M.1861.

Kling: gelijk aan die van de voorafgaande marine-eresabel, het model M.1859. Versiering en opschrift zijn ongeveer identiek aan de M.1861.

Schede: nagenoeg identiek aan die van de M.1859 dus van zwart leer met verguld, geciseleerd beslag, alleen is op de M.1864 het ankerembleem op de bovenband geapplianceerd; verder is het van zilver, niet gekroond en onklaar. De middenband bestaat uit geajoureed lofwerk; die van de M.1859 is massief.

M.1867 ERESABEL VOORIN INDIË GEDETACHEERDE NEDERLANDSE LAND-MACHTOFFICIEREN

Dit was een speciaal model bestemd voor reeds gedecoreerde officieren van de Landmacht in Nederland en van de Schutterijen aldaar. In de praktijk echter heeft geen enkele schutterij-officier dit wapen ontvangen en is het slechts aan vier bij het Nederlands-Indische leger gedetacheerde officieren van de Landmacht uitgereikt.

Herkomst: ingevoerd bij K.B. van 7 maart 1867 nr. 51, waarin het o.m. beschreven wordt als hebbende een gevest als de M.1855 en de kling van de M.1861. Volgens Bax (op. cit.) is dit model echter niet 'gevolgd' d.w.z. uitgevoerd, gemaakt. Deze bewering zou nagetrokken moeten worden.

M.1891 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER

Dit theoretische model is volkomen gelijk aan de M.1861, alleen luidt het opschrift op de buitenzijde van de kling anders, n.l. Namens koningin Wilhelmina I voor betoonde dapperheid. Deze tekst was nodig aangezien de Koningin-Weduwe Emma van 1891-1898 namens de zeer jonge koningin Wilhelmina het regentschap waarnam. Wapenkundig kan men hier derhalve van een nieuw of gewijzigd model eresabel spreken. De wijziging is trouwens in het K.B. van 15 sept. 1891 nr. 11 officieel vastgelegd. Vijf exemplaren van de M.1891 zijn in totaal uitgereikt.

M.1895 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER

Dit is het laatste 'hoofd'-model van de eresabel voor officieren van het Indische Leger. Het werd ingevoerd bij K.B. van 24 mei 1895 nr. 9 en de eerste ontvanger ervan was Majoor der artillerie G. Feuilletau de Bruyn, bij K.B. van 25 maart 1896 nr. 15.

Herkomst: de officiële reden van invoering was de introductie van een nieuwe standaardsabel voor alle officieren van het Nederlands-Indische Leger, n.l. de officieel als Lange sabel No. 1 bekend staande cavalerieofficierssabel M.1876 van de Landmacht in Nederland, welke in 1895 ook bij de artillerie in Nederland was ingevoerd. De eresabel moest, zo heet het, zoveel mogelijk met dat model in overeenstemming worden gebracht.

Voor de volledige beschrijving van de M.1895 verwijs ik naar die van de sabel van Watrin, verderop, alhoewel men goed moet beseffen dat het laatstgenoemd exemplaar strikt genomen tot het volgende, hierna te bespreken, model behoort aangezien het klingopschrift anders is. .

M.1898 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER

Dit model is absoluut gelijk aan de M.1895. Niettemin is hier sprake van een nieuw model aangezien de klingtekst met 'Namens . . . enz.' werd gewijzigd in Koningin Wilhelmina I voor betoonde dapperheid, hetgeen moet zijn bekrachtigd in een Koninklijk Besluit, dat echter niet door Bax wordt geciteerd.

M.1907 ERESABEL VOOR OFFICIEREN VAN DE KONINKLIJKE MARINE

Dit model, waarvan slechts één exemplaar is uitgereikt, en wel aan Kapitein-luitenant ter zee S. Woldringh, bij K.B. van 28 maart 1907 nr. 98, moet dus een marine-uitvoering zijn van de

M.1895/1898. Ik heb dit exemplaar nooit mogen aanschouwen, maar voor het definitieve onderzoek naar de Nederlandse eresabels zal het ooit boven water moeten komen.

DE MILITAIRE LOOPBAAN VAN WATRIN

George Felix Bernard Watrin werd op 8 november 1869 in Padang, Oost-Sumatra, geboren. Het Extract uit het Stamboek, dat zijn militaire loopbaan boekstaft, voert hem voor het eerst op in 1887, in welk jaar hij zich vrijwillig als gewoon soldaat meldde bij het Instructie Bataljon. In de daarop volgende jaren doorliep hij de onderofficiersrangen waarbij hij telkens voor één of meer jaren in een bepaalde rang werd geëngageerd, een kort dienstverband afsloot zou men tegenwoordig zeggen. In september 1896 werd hij, de rang van Sergeant, 1e Chevron (sergeant-majoor) hebbende, bevorderd tot tweede luitenant der infanterie bij het Nederlands-Indische Leger, en wel bij K.B. van 19 sept. 1896 nr. 39. In 1897 vertrok hij aan boord van het stoomschip 'Bromo' naar Batavia. In het volgend jaar werd Watrin naar de Sumatraanse oostkust gezonden, bij welke detachering hij in 1899, bij K.B. van 27 mei nr. 27 van dat jaar, werd benoemd tot eerste luitenant bij de infanterie. Twee jaren nadien, op 26 augustus 1902, werd hij officieel overgeplaatst naar het Korps Marechaussee te voet in Atjeh en onderhorigheden (d.w.z. Atjeh en de daartoe behorende gebieden) en in verband hiermee ` . . . gevoerd à la suite van zijn wapen', d.w.z. tijdelijk voor de infanterie in reserve gehouden.

Al spoedig onderscheidde Watrin zich tijdens patrouilles en andere acties (soms tournées genaamd), alsmede in diverse bestuurlijke functies in Atjeh. In februari 1902 werd hij gewond door een klewanghouw over het linker bovenbeen. Dat was de eerste van een grote serie in actie opgelopen verwondingen welke het Extract in ijselijke nauwgezetheid opsomt: in 1906 b.v. liep hij de volgende lansstoten op: twee in het voorhoofd, één over beide lippen, in de linker bovenarm, de linkerhand, twee in de linker onderarm, één in het rechter schouderblad, de rechter bovenarm, de rechterhand en drie in de borst (sic!). Twee verdere klewanghousen in zijn rug en één over het voorhoofd bij dezelfde 'tournee' komen dan nog slechts als futiliteiten over. Bij zijn bestuurlijke functies - alle in het gebied van N.O. Sumatra - vallen ook zijn vele benoemingen tot Civiel Gezaghebber op. Watrin's buitengewone bevordering tot kapitein bij K.B. van 30 december 1908 nr. 62 had hij evenwel te danken aan ` . . . de door hem bedreven schitterende wapenfeiten en zijne uit daden gebleken buitengewone militaire talenten'. Daartoe hadden ook de acties behoord welke leidden tot zijn beloning met de eresabel.

De eresabel was, zoals eerder uiteengezet, in 1855 ingesteld om reeds met de Militaire Willems-Orde gedecoreerde officieren van het Indische Leger in exceptionele gevallen, b.v. wederom verrichte daden van bijzondere moed, opnieuw koninklijk te kunnen onderscheiden. Ook in het geval van Watrin werd dit beginsel toegepast. Na een tweetal Eervolle Vermeldingen in 1902, was hij bij K.B. van 15 februari 1904 nr. 19 benoemd tot Ridder 4e klasse in de M.W.O., ` . . . als hebbende zich onderscheiden bij de krijgsverrichtingen in het gouvernement Atjeh en Onderhorigheden in het tweede halfjaar 1902 en in het eerste halfjaar 1903'. De operties welke Watrin de eresabel zouden bezorgen hadden plaats in 1904 in de Gajo- en Alaslanden, eveneens bij Atjeh. Hij onderscheidde zich bij de overmeestering van de versterkte kampongs Badag in april, Tamping in mei en Gikat in juni. Bij Tamping liep hij een randjoewond (steek of snee van een remjong) aan de linkervoet op.

Na een onderbreking voor groot verlof in Nederland in 1910 en 1911 vertrok Watrin in 1912 opnieuw naar Indië, waar hij in het jaar daarop wederom bij het Korps Marechaussee in Atjeh werd geplaatst. Na daarvan eervol ontheven te zijn werd hij andermaal in diverse bestuurlijke

functies aangesteld. In 1916 werd hij eervol ontslagen uit de militaire dienst; in 1924 werd hem de rang van majoor toegekend. Watrin overleed in 1935.

Beschrijving van de eresabel M.1898 van Watrin

Type-aanduiding: eresabel M.1898 voor officieren van het Indische Leger.

Gevest: van gegoten en nageciseleerd zilver, de witte ivoren greep met acht ribben, waarvan de groeven zijn ingelegd met gedraaid, verzilverd koperdraad omwoeld met fijn zilverdraad. De greepkap eindigt bovenop in een integraal meegegoten leuwekop met open muil; bovenop de kop is een zilveren angelmoer in de vorm van een ajourgewerkte Nederlandse koningskroon vastgeschroefd. Het ruggestuk is voorzien van geapplikeerde, ajourgewerkte reliëfversieringen. Zilvermerken: FP en een romeinse gehelmde kop. De gevestkorf is nage-noeg symmetrisch, d.w.z. aan de buiten- en de binnenzijde even breed, en aan de binnenkant glad. De gehele korf is voorzien van ajourgewerkte versieringen welke aan de buitenzijde in reliëf zijn uitgevoerd. Deze versieringen zijn nagenoeg symmetrisch gerangschikt en bestaan uit gedeeltelijk over elkaar heen liggende ranken van acanthusbladeren. Bovenin de voorbeugel drie zilvermerken; in het midden is in de versieringen een gekroonde 'W', ook à jour, verwerkt. De zilveren greepkring is versierd met nageciseleerde bloemen- en planten-ranken in reliëf.

Kling: licht gebogen (pijlhoogte 15 mm), wigvormig van doorsnede, de oppervlakte van de rug iets gebogen. Er is aan beide zijden een brede geul welke onderaan overgaat in een tweesnijdend gedeelte van plat-ruitvormige doorsnede tot aan de punt. De angel is gestempeld DAMASCENER / M.D. Van de schouder tot aan de punt is de kling geheel gesmeed in de zgn. Grosse-Rosen-Damast-stijl, d.w.z. een damastpatroon van grote concentrische cirkels. Ruim de helft van de kling is bedekt met een paneel waarin zich versieringen en teksten bevinden. Dit paneel heeft vuurvergulde randen en de versieringen en teksten daarin zijn in hoogreliëf uitgevoerd en vuurverguld. Het paneel aan de buitenzijde heeft bovenaan een met lauwerbladeren afgezette cartouche met het wapen van het koninkrijk. Vervolgens komt de tekst (naar de klingpunt toe lezend) KONINGIN WILHELMINA / voor betoonde dapperheid. Tussen deze tekst en het onder eind is het paneel opgevuld met een lauwertak waarin een militaire trofee is verwerkt. Deze laatste bestaat uit een kogelstapel, 2 gekruiste kanonnen en een vlag daarboven. Het paneel op de keerzijde van de kling heeft, van de klingpunt naar het gevest te zien (d.i. tevens de leesrichting van de tekst op deze kant) de volgende versieringen: boeketten van eikebladeren waartussen twee gekruiste vlaggen welke met een lint zijn samengebonden. Vervolgens komt het tekstgedeelte: le Luitenant van het Korps Maréchaussée l G. F. B. WATRIN / Gajo- en Alaslanden Februari-Juli 1904. Direkt volgend op de tekst komt een gedeelte dat van boven en van onderen is afgezet met eikebladeren, waartussen een op een globe staande, gevleugelde godin (Pax?) is te ontwaren. In de ene hand draagt zij een palmtak, in de andere een lauwerkrans. De klingschouder is op beide zijden verguld. De klingrug is met een lange, vergulde blader-rank in hoogreliëf versierd.

Schede: van vernikkeld staal en voorzien van het navolgend zilveren beslag, alles ajourgewerkt en nageciseleerd en suite met het gevest: mondingsband, bovenband met één draagrings, de laatste ook van zilver, en een sleepschoen. De laatstgenoemde is over het uiteinde van de schede heen geschoven en d.m.v. schroeven daaraan bevestigd. Deze bevestigingswijze treft men ook aan op het overige schedebeslag.

Kist: De sabel van Watrin is geborgen in zijn oorspronkelijke, eikehouten, van binnen met blauw fluweel beklede, kist. Van opzij gezien loopt de kist van de plaats waar het gevest zit tot de punt toe taps af. Het deksel is bol en d.m.v. drie geelkoperen scharnierplaten aan de kist vastgemaakt. Aan de tegenover liggende zijde bevindt zich een slot, afsluitbaar met een sleutel (niet meer voorhanden). Aan de binnenkant van het deksel bevinden zich kussenvormige vulstukken van blauwe zijde. Op het kussen dat over de onderkant van de sabel en schede heen ligt bevindt zich een in goudruk gestempeld embleem van de firma Pauwels te Den Haag. In de kist zijn twee verticale dwarsschotten geplaatst met uitsparingen voor de schede en de sabel; een tweetal identieke schotten in de binnenkant van het deksel klemmen de schede en de sabel vast wanneer de kist gesloten is. De buitenzijde van de kist heeft geelkoperen, verguld beslag: een slotplaat met gearticuleerde randen, twee dekselklemmen en bovenop het deksel een nageciseleerd, ajourewerkte ornament met een neerklapbaar draaghandvat. Daarnaast een rechthoekige plaat van verguld geelkoper met vier geapplikeerde Nederlandse koningskronen in de hoeken en met de graving Gajo en I ALASLANDEN / Februari-Juli / 1904.

Afmetingen: Lengte gevest 157 mm, greep 98 mm. Lengte kling 892 mm, grootste breedte 32 mm. Lengte schede 904 mm. Pijlhoogte (buigingspijl) kling 15 mm.

Commentaar

Zoals uit de voorgaande beschrijving mag blijken, was ook de eresabel van 1895 een volkomen nieuw ontwerp. Watrin's sabel is van het model M.1898, dat echter volkomen gelijk was aan het eerdere model, behalve de klinginscriptie, waaruit het woord 'namens' was weggelaten. Nieuw was de ivoren greep met acht brede ribben en de geheel witmetalen montering van gevest en schedebeslag.

Het eerste exemplaar van de eresabel M.1898 moet zijn uitgereikt na de inhuldiging van koningin Wilhelmina op 6 september 1898. Bij K.B. van 10 nov. 1898 nr. 32 werd eerste luitenant C. J. Boon als eerste met dit nieuwe model begiftigd.

Het is niet gemakkelijk om aan te geven waar precies het ontwerp van de M.1895/1898 vandaan komt. De korf van het gevest herinnert - en dan nog met veel goede wil - alleen in silhouet aan die van de calvaleriesabel M.1876, waar deze sabel volgens de toelichting in het desbetreffend K.B. (3 april 1895 nr. 23) van zou zijn afgeleid. In feite lijkt deze grote, ajourewerkte korf nog het meest te zijn afgekeken van de Engelse cavalerieofficierssabel van 1887. De greepkap annex leeuwepok echter is zuiver Duits van ontwerp en zou in deze exacte vorm terugkeren op de Wandelsabel M.1912.

De eresabel van Watrin is gezien het embleem aan de binnenzijde van de kist geleverd door de firma van Frans Pauwels in Den Haag. Hij is vrijwel zeker van Duits fabrikaat, o.m. gezien de tekst op de angel, en waarschijnlijk afkomstig van een der destijds belangrijkste Solinger fabrieken: Eickhorn of W.K.C.

Ik dank de navolgende personen voor hulp bij het verschaffen van gegevens voor, en bij het maken van, dit artikel: Drs J. G. Kerkhoven, Drs. R. B. F. van der Sloot en de heer F. A. Th. Smits van het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum 'Generaal Hofer'; de heer H. J. Jonker van de Audio-Visuele Dienst der Koninklijke Landmacht; mevrouw J. P. A. E. van Zelm van Eldik-Kuneman, conservatrix van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden.

Geraadpleegde literatuur

- Bax, W. F. - Eeresabels. Amsterdam: privé-uitgave, 1940.
- Blankwaffen der Kaiserzeit (hergestellt von der Firma Weyersberg, Kirschbaum & Cie, Solingen): Folge W 102-107. Nurnberg: Karl R. Pawlas, z.j. (1970-1980) (Waffengeschichte: Chronica-Reihe W).
- Illustrated catalogue of arms and military goods: containing regulations for the uniform of the Army, Navy, Marine and Revenue Corps of the United States. New York: Schuyler, Hartley & Graham, 1864. (facs. Greenwich (Connecticut): Norm Flayderman, 1961).
- Musterbuch der Waffenfabrik Carl Eickhorn Solingen: Jubiläums-Ausgabe 1908. Solingen: Carl Eickhorn, 1908.
- Puype, J. P. - Blanke Wapens: Nederlandse slag- en steekwapens sinds 1600. Lochem enz.: De Tijdstroom, 1981.
- Robson, Brian. - Swords of the British Army: the regulation patterns, 1788-1914. London: Arms and Armour Press, 1975.